

Látogatás a Glasgow-i Egyetem földrajzi tanszékén

1996. júliusában az IGU Faluföldrajzi Bizottságának a marginális területek fejlődési problémáival foglalkozó munkabizottsága Skóciában rendezte meg szokásos évi nemzetközi konferenciáját, amin részt vett e sorok írója is. A tanácskozás hivatalos programjai között szerepelt többek között a Glasgow-i Egyetem földrajz- és topográfia tudományi tanszékének meglátogatása és az ott folyó kutatások bemutatása, amelyet a konferencia odalátogató résztvevőinek élénk érdeklődése kísért.

Az egyetem Viktória-korabeli patinás épületszármába (*1. kép.*) belépve vendéglátónktól, A. S. MORRIS tanszékvezetőtől megtudtuk, hogy az intézmény 1909. óta ad otthont a szigetországi felsőfokú földrajzoktatásban és kutatásban mind fontosabb szerepet betöltő tanszéknek. A 3 professzorból, 19 oktatóból, 2 fő kutatási segédeleből és 10 fős technikai kiszolgáló személyzetből álló tanszék méretét tekintve hosszú ideje a legnagyobb Skóciában és jelenleg már egyike az Egyesült Királyság 10 legelismertebb földrajzi oktató-kutató helyeinek. Hallgatóinak létszáma az 1995/96-os tanévben megközelítette az 500 főt.

Az itt folyó oktatás további sajátossága a földrajztudomány szinte valamennyi területét átfogó interdiszciplinaritás, ami a természet-, a gazdaság-, a regionális és az emberföldrajz (human geography) egy tanszéken belüli, egyidejű és egymást kiegészítő jellegű művelésén és oktatásán alapul. A topográfia szakterületéhez kapcsolódó tárgyakkal kiegészített kurzusok során a hallgatók a hagyományos kartográfián túl fotogrammetriai, geodéziai és távérzékelési képzésben is részesülnek, ezen felül a digitális térképezés technikáját is elsajátítják. A földrajz szak hallgatói általában 4 éves tanulás után kapják kézhez diplomájukat, de azt követően a tehetséges és érdeklődő geográfusok jelentős része posztgraduális képzésben vesz részt.

Mivel többségünket az egyetem-látogatás során elsősorban az itt folyó kutatások érdekelték, ezért A. S. MORRIS részletekbe menően ismertette a tanszék tudományos tevékenységének legfőbb sajátosságait. Megtudtuk, hogy a földrajzi tanszéken a skót kollégák 8 fő kutatási területtel foglalkoznak. Ezek a következők:

1. A Harmadik Világban lezajló természeti, gazdasági és társadalmi folyamatok vizsgálata (altémák: mezőgazdasági és regionális fejlődés, erőforrás felhasználás, migráció, urbanizáció). A témakör eredményes művelése érdekében szoros együttműködést alakítottak ki számos fejlődő országgal (Kína, Tanzánia, Egyiptom, Mexikó, Ecuador) egyetemével.

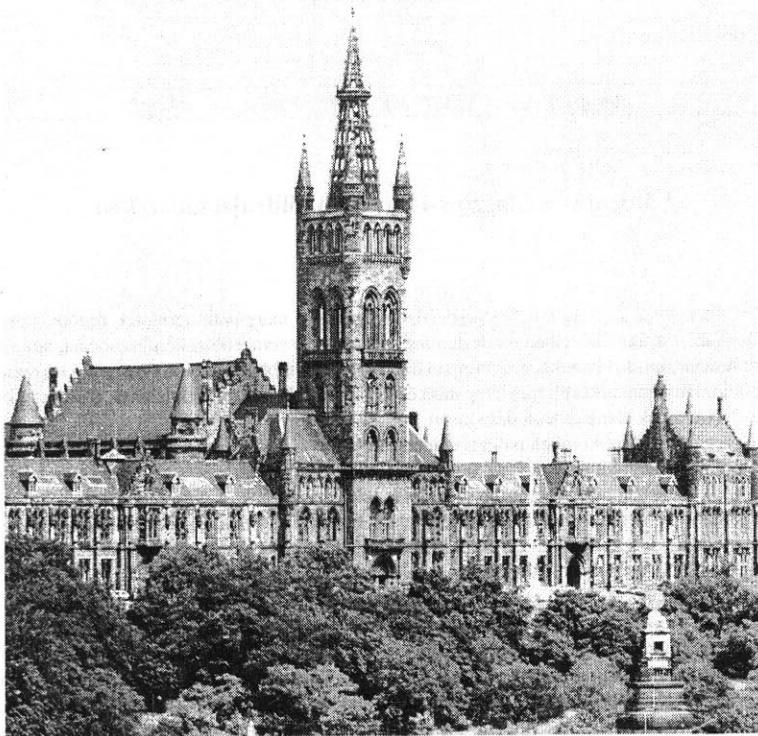
2. A korszerű információs technológiák terjedése és alkalmazása. E témában különösen nagy figyelemmel fordulnak a számítógépes térképezés lehetőségeinek bővítésére, valamint az egyéni és tömegközlekedési rendszerek működésének földrajzi jellegű elemzésére.

3. Alkalmazott népességföldrajzi kutatások. A skót kutatók érdeklődését e témában főként a képzett munkaerő nemzetközi vándorlásának jellemzői, a brit városok életminőségének változása, valamint a helyi önkormányzatok működési problémáinak térbeli sajátosságai keltették fel, így a vizsgálatok e területekre koncentrálnak.

4. A természeti erőforrások hasznosítása Skóciában. A témakörön belül kiemelten foglalkoznak a Skót-felföld és a tengerparti területek gazdaságának gondjaival, valamint e térségeknek a turizmusban és a rekreációban játszott növekvő szerepével.

5. Geomorfológiai kutatások. E téma keretében elsősorban a glaciális és partmenti formák és folyamatok vizsgálata folyik Skóciára és a sarkvidéki területekre vonatkozóan. Kiemelten kezelik a témakörön belül a tengerpartokon jelentkező erózió vizsgálatát, valamint a gyakori tengerszint változásból (apály-dagály) adódó partvonal-módosulások felszínformáló következményeinek kérdését.

6. Negyedidőszaki környezet kutatás. E területen a fő cél a negyedidőszaki környezet rekonstrukciója, amelyhez többek között különböző sztrati-gráfiai és kormeghatározási módszereket is felhasználnak. A vizsgálatok Skócián kívül Norvégiára, Kanada sarkvidéki területére és az Antarktiszra vonatkozóan is folynak.

1. kép. A földrajzi tanszéknek is helyet adó „Scott Building” épülettömbje a Glasgow-i Egyetem ún. Keleti Négyszögében

7. A távérzékelési vizsgálatok mértani vonatkozásai. Módszertani jellegű kutatások, amelyek a műholdakról kapott képek és információk kartográfiai feldolgozásával és térképi ábrázolásával kapcsolatos problémák megoldására irányulnak. A vizsgálatok eredményessége érdekében szoros együttműködés alakult ki az egyetem földrajzi, számítógéptudományi és statisztikai tanszékei között.

8. Fotogrammetriai kutatások. Ezek körében a kiemelt témák közé tartozik a különféle felszíni formák deformálódásával kapcsolatos mérési módszerek kidolgozása, a különböző domborzat-modellezési stratégiák kialakítása, és a fotogrammetriai rendszerek teljesen digitális alapon való felépítésének kérdésköre.

Itt kell megemlíteni, hogy a szerteágazó és gazdag kutatási programot csak a számos, különféle forrásokból beérkező anyagi támogatások jóvoltából lehet megvalósítani. A tanszék fő szponzorai közé tartoznak az állami intézmények közül többek között a Gazdasági és Társadalmi Kutatások Tanácsa, valamint a Tudományos és Technikai Kutatások Tanácsa. Jelentős összegekkel járul hozzá a tanszék kutatásaihoz a Carnegie Trust, a Nuffield Foundation, a British Council, a Skót Nemzeti Örökség alapítvány, továbbá több kormányhivatal és helyi önkormányzat is.

A kutatásokba rendszeresen bevonják a tehetséges hallgatókat és a posztgraduális képzésben résztvevőket. Fontos része valamennyi kutatási témának a terepgyakorlat, amelynek anyagi fedezetét szintén a tanszék szponzorainak és támogatóinak adományaiból finanszírozzák. Így nem jelent gondot a hallgatók utaztatása pl. Kanada sarkkörön túli területeire vagy éppen Latin-Amerikába.

Irigylésre méltóan gazdag a tanszék eszközellátottsága. Az oktatási egységhez két számítógépes labor tartozik, ahol 10–12 PC áll a hallgatók rendelkezésére. Emellett a tanszék helyiségeiben további 20 számítógép van, amelyeket az oktatási időn túl is használhatnak a földrajzosok. A szoftverek közül a leggyakrabban az

SPSS-X, a CorelDraw és a GIMMS a használatosak. A számítógépek mindegyike rendelkezik a szükséges perifériákkal (lézernyomtatók, színes plotterek, digitalizáló táblák) és valamennyinek csatlakozása van az INTERNET világhálójaához.

Hasonlóan jól felszerelték a fotogrammetriai, a távérzékelési és a kartográfiai vizsgálatokat végző részletek, ahol számos berendezés (pl. sztereoszkóp, térképnagyító, koordináta-felrakó, fényszedő, több fajta színes másoló) szolgálja az oktatást és a kutatást. Minden igényt kielégítő a természetföldrajzi laboratórium eszközellátottsága is, ahol egyaránt biztosítottak a feltételek a talajok és az üledékek megfelelő minőségű mechanikai és kémiai elemzéséhez. A labor hordozható fűróberendezésével 10 m mélységig van lehetőség talaj- és kőzetminták vételére, emellett rendelkezésre állnak a vízminőség vizsgálatára, a szél erősség és a tenger hullámzás partmenti sajátosságainak mérésére szolgáló eszközök is.

Néhányan arra is kíváncsiak voltunk, hogy a földrajz szakon szerzett diplomával hol tudnak a végzősök elhelyezkedni. A tanszékvezető elmondta, hogy a geográfus diploma Nagy-Britanniában igen széles pályaválasztási lehetőséget biztosít, mivel az interdiszciplináris jellegű képzés következtében egyaránt szívesen foglalkoztatnak földrajzost az államigazgatástól kezdve a természettudományi kutatóhelyeken át a multinacionális nagyvállalatokig vagy a térképkészítő cégektől kezdve a pénzügyi szférán át a hadseregig.

Jellemző, hogy a 80-as évek végén a szigetországot sújtó gazdasági recesszió időszakában a geográfusoknak nem voltak elhelyezkedési gondjaik, szemben a mémökökkel, tanárokkal vagy orvosokkal. Több frissen végzett földrajzos külföldön keres – általában kap is – megfelelő állást, többségük az USA-ba vagy az Európai Közösség fejlettebb tagállamaiba (Svédország, Norvégia, Hollandia), de többen hagyják el ideiglenesen Skóciát azzal a céllal, hogy második, ill. harmadik diplomájukat külföldön – főként az USA-ban – szerezzék meg (pl. környezet tudományi, biológiai, vagy éppen közgazdasági területen).

A tanszéki statisztika szerint pl. az 1996-ban végzett geográfusok 20%-a választotta a tanári pályát, 17%-uk továbbtanul Nagy-Britannia és az USA egyeteméin. Sokan helyezkedtek el bankoknál (Bank of Scotland, National Westminster Bank), multinacionális óriáscégek skóciai leányvállalatainál (IBM, ICI, United Biscuits, Argyll Group), mások a közigazgatás alacsonyabb vagy magasabb szintjét képviselő hivatalokban, intézményekben kaptak munkát. Néhányuk számára sikeres pályafutás ígérkezik a hadseregben és a rendőrség állományában. Felmérések szerint az 1990–1995. közötti időszakban a geográfus diplomával rendelkezőknek alig 2%-a volt munkanélküli Nagy-Britanniában, ami e szakma szigetországbeli társadalmi megbecsülését és piacképességét is jól jellemzi.

Befejezésül A. S. MORRIS a földrajz szakos hallgatók változatos közösségi életéről beszélt, amelynek a geográfusok és topográfusok nagy hagyományokkal rendelkező társaságai – a „Geog Soc” és a „GUTTS” (Glasgow University Topographic Science Society) – adnak hivatalos formát. Igen népszerű a Geog Soc „Drumlin” c. egyetemi magazinja, amely valamennyi jelentős eseményről, programról és tudnivalóról tájékoztatja a hallgatókat. Különösen nagy elszántsággal készülnek a földrajzosok az évenként megrendezésre kerülő egyetemi sportnapra, ahol hat skóciai egyetem – köztük az ősi ellenfél, az Edinburgh-i geográfusok – csapata méri össze tudását fociban.

Az információkban és látványokban igen gazdag tanszéki látogatás a földrajz tanszéken készült tematikus térkép-kiállítás megtekintésével és a tanszék oktatóival folytatott kötetlen beszélgetéssel zárult.

TINER TIBOR